

Til indenlandsk Medlem af den mathematiske Classe valgtes:
Lector i Sorøe *C. E. Mundt*.

- Selskabet modtog følgende Skrifter:
- Sitzungsberichte der Kaiserl. Wiener Akademie. 4. Heft. Wien 1849.
- Archiv für Kunde oesterreichischer Geschichtsquellen, herausgegeben von der zur Pflege der Geschichte aufgestellten Commission der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften. 3. Heft. Wien 1849.
- Elenco delle principali opere scientifiche del Abate Francesco Zantedeschi. Venezia 1849. 8.
- Dell' influenza delle variazioni di pressione nelle indicazioni termometriche del Abate Francesco Zantedeschi.

Mödet den 27de April.

Conferentsraad *Kolderup-Rosenvinge* forelæste nogle Bemærkninger om den kanoniske Rets Anvendelse i Danmark. Da denne Afhandling andensteds vil blive trykt og tildeels indeholder enkelte detaillerede Undersøgelser, der ikke vel egne sig til noget Udtog, meddeles her kun nogle Hovedpunkter, hvorpaa Forfatteren har troet at burde henlede Opmærksomheden, naar man vil gjøre sig en nogenlunde klar Forestilling om den kanoniske Rets Indgang og Fremgang her i Landet og dens Indgriben i de vigtigste Retsforhold. Dette er først skeet efterhaanden og langsomt, og det er Sporene af denne Udvikling, som Forf. søger at forfølge gjennem det 12te og indtil det 15de Aarhundrede, i hvilket den kanoniske Rets Herredømme i Danmark

er fuldkommen befæstet. I det 12te Aarhundrede möde os først den Skaanske Kirkeret (fra 1162) og den dermed i alt Væsentligt overensstemmende Sjellandske; at disse saakaldte Kirkelove kun vare lidet overensstemmende med den kanoniske Rets Forordninger, derom have vi Erkebiskop Erlandsens Vidnesbyrd fra det 13de Aarhundrede; men selv uden at tage Hensyn til de Forandringer, som i dette Aarhundrede vare foregaaede med den kanoniske Ret, hvortil Erkebispnen mulig nærmest kunde have sigtet, ere disse Kirkeloves Afvigelser fra den tidligere, i det 12te Aarhundrede gjeldende kanoniske Ret, let at eftervise. Forf. anseer det iøvrigt for urigtigt at betragte den Skaansk-Sjellandske Kirkeret for en formelig Kirkelov; den synes meget mere at være en blot Overenskomst mellem Erkebispnen og Menighederne om nogle omtvistede Punkter, i hvilke man var misfornøjet med den bestaaende Kirkeret, hvorimod man iøvrigt vedblev at rette sig efter denne ældre, neppe skrevne, men ved kirkelig Sædvane og Biskoppernes Kjendelser fastsatte Retsnorm. Til dette Resultat er Forf. kommet fornemmelig ved at sammenligne den Skaansk-Sjellandske Kirkeret med de omtrent samtidige for Norge og Sverrig, den Vigenske eller Borgarthingslovens Christenret og Westgöthelovens Kirkebalk.

Til Kundskab om de kirkeretlige Forhold i det 12te Aarhundrede er især Abbed *Vilhelms* Brevvexling et vigtigt Hjælpe-middel, der hidindtil i dette Öiemed kun lidet er benyttet. Det er fornemmelig Brevene i første Bog, som indeholde flere interessante Oplysninger, men det er at beklage, at uagtet *Bartholins*, *Arne Magnusens*, *Langebeks* og *Suhms* Bestræbelser for at bestemme Tiden, naar flere af disse Breve ere skrevne samt til hvem eller af hvem, forsaavidt Abbed Vilhelm ikke altid selv kan ansees for Forfatter, dog i denne Henseende saameget endnu er uklart. Forf. troer at have bevist, at den Biskop i Paris, med hvem Abbed Vilhelm corresponderede, var den berömte *Petrus Lombardus* og at flere af Brevene ere skrevne tidligere, end man i Almindelighed antager.

Med Hensyn til det 13de Aarhundrede omtaltes, foruden Andreas Sunesens Bearbejdelse af Skaanske Lov og hvad der saavel af

hans Ytringer paa enkelte Steder i samme som af hans Statuta ecclesiastica kan udledes for at skjønne den kanoniske Rets Indflydelse, isærdeleshed den Jydske Lov, som deraf bærer et saa kjendeligt Præg. Forf. gjør især opmærksom paa Hævdsinstituttets Indførelse, der dog ikke blev optaget ganske saaledes, som det fandtes i den kanoniske Ret, men saaledes som man dengang i Almindelighed benyttede det Fremmede, paa den ejendommelige Maade, som passede bedst for vore Forhold, uden at man blindt identificerede vore egne Tilstande i Eet og Alt med dem, som fandt Sted i fremmede Lande. En anden vigtig Bestemmelse i Jydske Lov, som skyldes den kanoniske Ret, er den, at alle edelige Kjendelser af Nævninger og Sandemænd underkastes Appel til Biskoppen og de af ham tiltagne Mænd; da denne Fremgangsmaade overhovedet blev anvendt i alle de Tilfælde, hvor en Sag var bleven afgjort ved Eed, fordi det henhørte under Biskoppens Jurisdiction at straffe Meened, og da efter Jernbyrds Afskaffelse Eden var det almindelige Afgjørelsesmiddel for alle Retssager, saa indsees det deraf, hvilken betydelig Indflydelse denne Biskoppens Myndighed maatte have paa den hele Retstilstand; det er med Hensyn hertil, at Christian den 2^{dens} Haandfæstning erklærer „det som Biskoppen og Bygdemænd fælde eller rejse for at være Lovens Ende.“ Enkelte Exempler godtgjøre, at man ved denne Sagens Prøvelse for Biskoppen ingenlunde har indskrænket sig til de Tilfælde, hvor de Eedsvorne (Nævninger og Sandemænd) sigtedes for at have aflagt en falsk Eed, men ogsaa anvendtes i saadanne, hvor man af andre Grunde fandt sig misfornøjet med den afsagte Kjendelse.

Forf. omhandlede dernæst den gejstlige Jurisdiction i Almindelighed og dens successive Udvidelse dels ved den gejstlige Birkeret, dels ved det vaklende Begreb af gejstlige Sager, der næsten omfattede alle Forbrydelser, og oplyste ved flere Exempler, at man til gejstlige Sager ikke allene havde henført de Tilfælde, hvor Lægfolk havde tilføjet Gejstlige personlige Fornærmelser, men ogsaa alle dem, hvor der var Spørgsmaal om Kirkens eller Klosters Ejendomsret og Lægfolk tiltaltes for deri at have gjort Indgreb. Ogsaa derved fik den gejstlige Jurisdiction en betydelig

Udvidelse og Indflydelse, at Lægfolk frivilligen overdroge deres verdslige Retstrætters f. Ex. Gjeldssagers Afgjøreelse til deres gejstlige Foresatte, en Fremgangsmaade, som allerede tidlig var hjemlet ved den saakaldte *audientiä episcopalis*, og som hos os udentvivel er bleven brugt desto hyppigere, jo vanskeligere det efter vor gamle Retsforfatning var at faae en ved de verdslige Ting afsagt Dom exequeret. Den bedste Oplysning i denne Henseende giver en Forordning af Frederik den 1ste fra 1527, som indfører en hurtigere Executionsmaade paa Landet, fordi det, efterat det ved den Odenseske Reces var bleven bestemt, „at ingen skulde stevnes for Kirkens Dom for Gjeld eller andre Sager, som bör at handles til Herredsting og Landsting, hvorfor det var at befrygte, at mange vilde forhærde sig og Almuen ikke komme til sin Ret.” (Danske Magaz. IV. 282). I det 15de Aarhundrede, i hvilket den kanoniske Rets Anseelse var befæstet i Danmark og dens Anvendelse almindelig, hvorom ikke blot Biskop Knuds bekjendte Glosser til Jydske Lov, men især den af Kongen og Rigens Raad under Christian den 1ste afsagte Dom, ved hvilken en stor Deel Pantelehn bleve inddragne under Kronen ifølge gejstlig Ret, for at frelse Panthavernes Sjæle, da de ansaaes for skyldige i Aager, ere talende Vidnesbyrd, har den ommeldte Fremgangsmaade især været almindelig. At man ikkedestomindre i samme Aarhundrede ikke altid og allevegne har været tilfreds med de gejstlige Domme, sees af et mærkværdigt Tingsvidne fra Langelands Landsting 1477, som viser, at samtlige Langelands Indbyggere havde forpligtet dem under Mulet til ikke at stævne hinanden for Kirkens Dom eller vilkaare dem under Kirkens Dom, undtagen det var for Börnegods, Kirkegjeld eller fattige Enker; de bade allesammen Bent Bille, Hövedsmand paa Tranekjær, at være deres Bud til Kongen, for at faae hans Stadfæstelse paa disse Artikler.

Den Comitée som Selskabet havde udnævnt til at prøve Vand-inspecteur *Coldings* indsendte Afhandling over Magnetens Indvirkning paa blødt Jern, afgav derover følgende Betænkning: